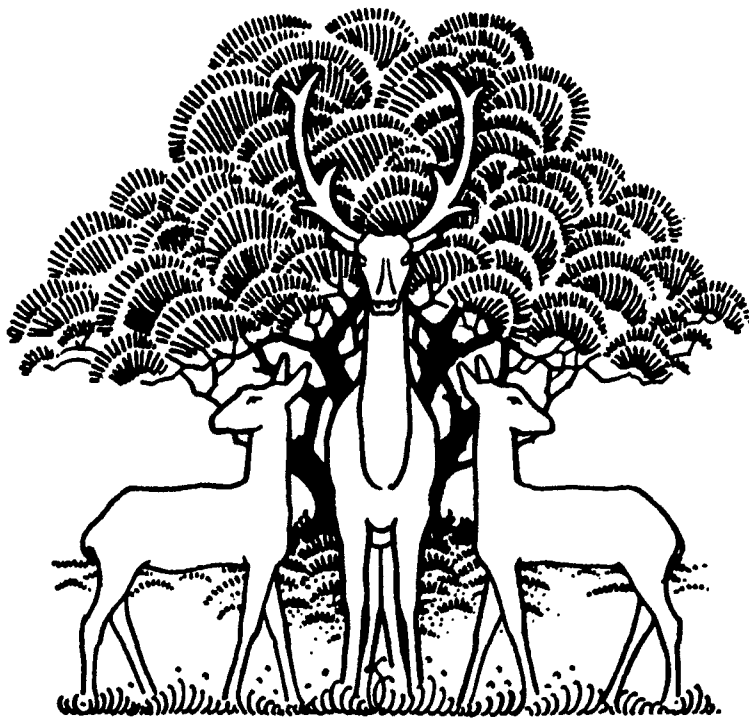

„de Schouw“

Vereniging van
Vrienden
van de
HOGVELUWE

D E S C H O U W

Orgaan van de Vereniging van

"VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

Secretariaat: Berg en Dalweg 5, Beekbergen

Alle correspondentie voor de Redactie te richten aan:
Mevr. W.M.C. VOGELZANG-GIESKE, BALMERSTRAAT 40,
APELDOORN

Jaargang 17, Nr. 3

21 september 1970

HERFSTSCHOEW 1970

Inhoud:

blz.

33	Hoge Veluwedag 6 juni 1970 . . .	Dr. J. Oudemans
36	Paddestoelentijd	M. Dijkstal
38	Uit enkele kwartaalverslagen van de directeur van het Nationale Park De Hoge Veluwe over 1969	
42	Gallen	J. Frencken
45	Museumnieuws	
46	Laat niet als dank	Redactie
47	De tiende	J.H.D. Kammeijer

WENKEN voor inzenders van kopij:

1. Gebruik voor Uw kopij zo mogelijk een schrijfmachine en maak twee doorslagen. Indien dit niet mogelijk is, schrijft U dan met ballpoint en maak doorslagen via carbonpapier.
2. Gebruik brede marge en ruime interlinie.
3. Zend kopij met één doorslag in.
4. Foto's op zwart-wit glanzend papier.
5. Zend Uw kopij voor de eerstvolgende Schouw in voor 10 november 1970.

ONTWERP OMSLAG: HANS BEERS

OP 6 JUNI 1970

Onder grote belangstelling werd op zaterdag 6 juni weer een Hoge Veluwedag gehouden. Nadat hij de bijeenkomst in "de Waldhoorn" in Otterlo geopend had, sprak de Voorzitter enige woorden ter herdenking van Dr. J. de Bloeme.

Vervolgens gaf hij het woord aan Prof. Dr. L. Vlijm, die op enthousiaste wijze een boeiende lezing hield over de spinnen, in het bijzonder de wolfsspinnen. Een film, in zijn laboratorium gemaakt over het voortplantingsgedrag van enige spinnen, besloot de ochtendbijeenkomst.

Hierna toog een ieder naar "Rust een Weinig", waar men aan de lunchtafel krachten kon opdoen voor de excursie 's middags.

Deze voerde ons in het Nationale Park, waar men vele van onze leden op hun knieën over de hei zag kruipen om spinnetjes te vangen. Aan de hand van de bemachtigde exemplaren lichtte Prof. Vlijm zijn lezing van die ochtend nog verder toe.

Een gang naar de Koperen Kop besloot deze plezierige en leerzame dag.

Samenvatting van de lezing van Prof. Vlijm

Wie denkt bij het horen van de naam "spinnen" niet direct aan de spinnewebben, die binnenshuis misschien hinder-

lijk kunnen zijn, maar buiten een prachtige stoffering vormen van de natuur.

Inderdaad hangt hun naam samen met hun vermogen om draden te spinnen. Toch vormen de webspinnen, die vangwebben maken, slechts een gedeelte van de vele soorten die er zijn.

In Nederland alleen al kennen wij zo'n 800 soorten, die zeer kunnen verschillen in uiterlijk en leefwijze. Gemeenschappelijk hebben ze o. a. de volgende kenmerken: hun lichaam bestaat uit twee stukken, het kop-borststuk en het achterlijf. Aan het kop-borststuk, waarin kop en borststuk tot één geheel zijn gegroeid, zijn de 8 poten bevestigd. Hierin onderscheiden ze zich van de insecten, die 6 poten hebben, en waarbij kop en borststuk aparte lichaamsdelen vormen. Een ander verschil met de insecten zit ook hierin, dat spinnen geen gedaanteverwisseling ondergaan; wel vervellen ze 7 à 8 keer tijdens hun groeiperiode, wanneer hun huid, die een uitwendig skelet vormt, te klein wordt.

Van de vele families, die er zijn, zullen we vandaag in het bijzonder ingaan op de wolfsspinnen. Deze danken hun naam aan hun wijze van jagen: ze leven op de grond en bespringen hun prooi, geleid door hun zeer goede gezichtsvermogen.

Ze hebben - zoals alle spinnen - 8 ogen, 4 grote en 4 kleine. Het ene soort ogen is speciaal ingericht op het zien van vormen, het andere op het waarnemen van bewegingen.

Het verschil tussen mannetjes en vrouwtjes is het beste te zien aan de tasters, die ze op de kop dragen. Die van het mannetje zijn groter en hebben aan het uiteinde een soort kolfje, dat een bijzondere rol speelt bij de voortplanting.

Het leven van de wolfsspinnen lijkt helemaal om deze voortplanting te draaien. Zodra na de laatste vervelling de spinnen volwassen zijn, gaan ze aan de slag. Het mannetje maakt een speciaal webje, waarin hij vanuit zijn achterlijf zaadvloeistof deponeert en daarna overneemt in de kolfjes van zijn tasters. Daarna gaat hij op zoek naar een vrouwtje. Dit heeft tot eerste taak voedsel te zoeken, want het produceren van eieren vereist veel energie. Ze legt nl. in één keer de helft van haar lichaamsgewicht aan eieren.

Bij de ontmoeting van de twee heeft een heel ritueel plaats. Dit is ook wel nodig bij carnivoren, en zeker bij solitair levende soorten, die alles wat beweegt, bespringen. Het op-

tisch vermogen speelt ook hier een grote rol. Het mannetje nadert het vrouwtje met specifieke bewegingen. Ze voeren samen een soort van dans uit, waarbij ze elkaar als soortgenoten van verschillend geslacht herkennen. Soms worden ook nog akoestische signalen gegeven of geuren afgescheiden, die bij de herkenning een rol spelen.

Dan volgt ten slotte de bevruchting, waarbij het mannetje de zaadvloeistof uit zijn tasters op het vrouwtje overbrengt.

De vrouwtjes spinnen een soort cocon voor de eieren, waarvoor ze een echte broedzorg aan de dag legt. Ze draagt de cocon steeds met zich mee, en houdt de eieren warm door ze zo vast te houden dat de zon ze beschijnt (waarbij ze zichzelf op hele warme dagen angstvallig in de schaduw houdt).

Behalve de voortplantingsdrift is er bij haast alle dieren een drang naar uitbreiding van het verspreidingsgebied. Er zijn spinnensoorten, die een ingenieuze oplossing hebben gevonden. Op bepaalde dagen in de herfst, wanneer er net genoeg wind is, spinnen ze een draadje, dat door de wind wordt opgepakt en meegenomen.

men. Het spinnetje zelf houdt zich aan het draadje vast en reist zo door het luchtruim. Het is duidelijk dat hierbij ook vele verliezen optreden, maar het is een van de boeiende voorbeelden van wat spinnen zoal met hun draden doen.

PADDESTOELENTIJD

M. Dijkstal

Voor veel mensen is de lente de mooiste tijd van het jaar. Anderen bloeien alleen op in de warme zon en er zijn er ook ook, die het meest genieten van het najaar. Als de dagen korter en frisser worden, als de eerste kastanjes van de bomen vallen en de gierzwaluwen verdwijnen - in augustus al - verschijnt ook de voorhoede van het paddestoelenleger. Dan beginnen de mycologen - de paddestoelkenners en -liefhebbers - aan hun beste tijd van het jaar.

Als het weer in augustus meewerkt kan augustus al zeer goed zijn voor de paddestoelen. Speciaal de russula's komen dan te voorschijn, vooral bij vochtig en warm weer, want de russula's zijn kinderen van de warmte.

Er is verschil tussen de russula's van de kleibossen en die uit de zandbossen. Een zeer veel en ook vroeg voorkomende russula is *Russula vesca*, de smakelijke russula. Zij is zeer variabel: vleeskleurig, rose met iets lila, geelachtig tot bijna wit. De plaatjes zijn wit, dicht opeen, met vaak kleine bruine vlekjes. De steel is wit en stevig en loopt naar onder toe. De hoedhuid laat dikwijls los van het vlees, zodat de plaatjes bloot komen en het lijkt, of de paddestoel zijn tanden laat zien.

Een andere bekende russula is de regenboogzwam *Russula cyanoxantha*, die haar naam eer aan doet en in velerlei kleuren, vooral lila en groen, zich tooit. Ook kent u vast wel die mooie felrode russula uit het dennenbos, *Russula emetica*, de braakrussula, die inderdaad de maag irriteren kan. Maar u zult hem vast niet eten, want de smaak is onaangenaam scherp.

Zo zijn er tientallen russula's. En dat is dan nog maar één geslacht van de zeer vele. Er zijn immers nog de ridderzwammen, de melkzwammen, de gordijnzwammen . . . . en nog zeer veel andere geslachten, die alle tot de plaatjeszwammen behoren. Voorts zijn er o.a. de boleten, de ste-

kelzwammen, de bekerzwammen, de truffels, de aardtongen, korstzwammen, koraalzwammen en houtzwammen. Veel moeilijker te herkennen zijn nog de lagere fungi, die in het dagelijks leven schimmels genoemd worden, hoewel eigenlijk alle paddestoelen tot het rijk der schimmels behoren. Die schimmels zijn onontbeerlijk voor het verteren van de afval uit de bossen.

Wanneer men wat dieper op de studie der paddestoelen in wil gaan, is de microscoop onontbeerlijk. Bijv. om de structuur van het weefsel te zien of de ornamentatie op de sporen, die als determinatiekenmerk geldt. Men schouwt dan in een geheimzinnige wereld en de microscoop geeft het antwoord op vragen, die anders niet te beantwoorden zouden zijn.

Maar men hoeft er niet zo diep op in te gaan. Wel verhoogt de kennis het genoegen, dat men aan de schoonheid der paddestoelen beleeft. Doch ook een eenvoudig boekje als de *Paddestoelengids* van Lange, uitgegeven bij Elsevier, kan u daar al bij helpen.

Laten we nog even rondkijken. In de stuifzanden vindt u veel boleten, vooral *Boletus variegatus*, de fijnschubbig boleet, komt daar talrijk voor. Ook de aardige tolszwam, die houtachtig is, komt u daar tegen. Op de grond en op takjes kunt u de beeldig mooie nestzwammetjes vinden, die er werkelijk uitzien als een nestje met eitjes. En in het naaldbos op eens een prachtig groepje kopergroenzwammen.

De paddestoelen stofferen onze bossen op luisterrijke wijze, maar ze doen meer. Zoals u weet zijn de paddestoelen de vruchtlichamen, die de sporen vormen. De eigenlijke paddestoelplant zit onder de grond. Het is het mycelium, een netwerk van draden. Deze draden ontspreiden de worteleinden van de bomen en vormen zo zwamwortels of mycorrhizae. Op deze wijze geven de beide partners - boom en zwam - stoffen aan elkaar.

De meeste paddestoelen hebben de bomen nodig. Daarom is het ook niet mogelijk cantarellen te kweken. Toch zijn niet alle paddestoelen symbionten (symbiose is het samenleven van twee levende wezens tot beider voordeel).

De champignon bijv. is een saprofiet, leeft dus van afval en is wel te kweken, omdat er geen bomen bij nodig zijn. Hebt u er wel eens op gelet, dat bepaalde paddestoelen

steeds bij dezelfde soort bomen voorkomen? Bijv. een vliegenzwam altijd bij dennen of berken, de gele ringboleet altijd bij larixen enz.

Overigens bestaat er nog een derde groep naast de symbionten en de saprofieten. Dat zijn de parasieten als honingzwam en dennenmoorder.

In een natuurgebied moet men ondanks dat toch niet te snel zijn met het opruimen van door zwammen aangetaste bomen. Ook de zwammen verlenen schoonheid aan het bos. Ik herinner me een excursie van de mycologische vereniging enkele jaren geleden in het Teutoburgerwoud. Daar ruimde men kennelijk de aangetaste bomen niet op. Het was er een weelde van ongelooflijk mooie boomzwammen, waaronder ook de echte tonderzwam, die in ons land niet voorkomt (wel de platte tonderzwam, *Ganoderma applanatum*). Let u dit jaar eens op de paddestoelen. Ze zijn zo boeiend, dat er grote kans is, dat u voor goed in hun ban raakt. En dat is voor u dan weer een stukje levensvreugd erbij.

UIT ENKELE KWARTAALVERSLAGEN VAN DE DIRECTEUR VAN HET NATIONALE PARK DE HOGE VELUWE OVER 1969

PROPAGANDA EN VOORLICHTING

In verband met "N 70", het Europese Natuurbeschermingsjaar 1970, werd besloten om in de nieuwe brochure over "De Hoge Veluwe" ruimte te reserveren voor het vermelden van een aantal aantrekkelijke programma's, die men bij een bezoek aan het Park kan "afwerken": verschillende zwerftochten, bezoek aan de nieuwe Wildkansel in "De Klep", aan de Plaggenhut op "Westerflier", aan de houtstapelplaats op "Kemperberg" enz. Tevens werd besloten om vooral de jeugd hierin te betrekken, waartoe de brochure op grote schaal gratis zal worden verstrekt aan de hoofden van scholen (schoolreisjes).

HUBERTUSDAG

De naamdag van de schutspatroom der jagers (3 november) werd door de Broederschap van Grofwildjagers van het Sint-Hubert-Gilde voor "De Hoge Veluwe", alsmede door de Broederschap van Valkeniers en de Werkgroep voor Fotografie van de Vereniging van Vrienden van "De Hoge Veluwe" op de gebruikelijke wijze gevierd. Nadat de jagers des voormiddags hun "mor-

gensprake" (algemene ledenvergadering) hadden gehouden, werden op het middaguur in het Jachtslot door hen, door de valkeniers en door de fotografen de respectievelijke dotaties aan het Bestuur van onze Stichting aangeboden.

WILDREGISTRATIE

In de afgelopen jaren kon een goede registratie van het grofwild-afschot worden opgebouwd. Van alle geschoten stukken werden de benodigde gegevens genoteerd, terwijl van de mannelijke dieren de trofeeën werden gefotografeerd, geclassificeerd en op punten gewaardeerd.

Een en ander leverde een schat van gegevens op. Het ligt in mijn bedoeling om U in afzonderlijke rapporten samenvattende overzichten van het afschot te verstrekken.

Ik heb deze registratie altijd aangeduid met de naam "burgerlijke stand"; in feite heeft zij echter meer gemeen met een "necrologie"!

In 1969 hebben wij een belangrijke stap vooruit gedaan. In de eerste plaats werd, in samenwerking met Dr. Van Haaften en zijn medewerkers (ITBON), een vrij volledige veldopname van het grofwild verricht. En in de tweede plaats is wildschut Planta er in geslaagd om bijna alle herten - de mannelijke exemplaren van het roodwild dus - te fotograferen.

Met behulp van deze gegevens kon een "hertencartotheek" worden ingericht.

EDELWILD (ROODWILD)

Op 13 juli 1969 (in 1968 op 11 juli) werd het eerste hert (een 14-ender) waargenomen, dat zijn bastgewei had geveegd.

Drie dagen eerder was de eerste geveegde spitsers gezien. Nu vallen de spitsers buiten het biologisch ritme van de oudere herten. De veegdatum (10 juli) moet dan ook niet worden gezien als de vroegste, maar als de laatste van de vorige veegperiode.

Omstreeks 23 juli hadden de zwaarste herten geveegd en eind juli was dit bij alle herten het geval, op enkele jonge stukken na.

Bijzonder belangrijk (en verheugend) was de waarneming van een der wildschutten, die een 8-ender zag van "de tweede kop", d. w. z. in zijn 3e levensjaar! Het fabeltje (dat nog steeds in biologieboeken op scholen voorkomt), dat een hert elk jaar één end er bij krijgt, gaat voor "De Hoge Veluwe" in ieder geval op geen stukken na meer op!

De bronst vertoonde een beeld, dat sterk afweek van het bronstgebeuren in voorgaande jaren. Evenals in 1968 begon de voorbronst (het voorspel) vroeg, nl. eind augustus/begin september. De nabronst echter hield veel langer aan, t. w. tot bijna half oktober. Hoewel op ettelijke dagen kon worden gesproken van een zeer levendige bronst, was het moeilijk om een zekere periode aan

te wijzen als hoogtepunt van de bronst.

Een ander verschijnsel, dat niet eerder - althans niet in die mate - werd geconstateerd, was het optreden van veel kleine bronstroedels, naast enkele grotere. Niet zelden werd een hert waargenomen met een familieroedel kaalwild, dat slechts bestond uit één hinde met een smaldier (vrouwelijk kalf van vorig jaar) en een kalf.

De zware kapitale herten waren begin oktober "uitgebronsd"; zo keerden op 2 oktober 8 herten terug naar het "Zwarte Veld" (het gebied, waar ze de rest van het jaar verblijven). Het duurde echter nog tot bijna eind oktober voordat het gehele "Zwarte Veld" -roedel weer compleet was.

Het enige stuk valwild in het tweede halfjaar van 1969 was een smaldier. De doodsoorzaak is ons nimmer bekend geworden.

MOEFLONS

Medio oktober werd actief bronstgedrag waargenomen. Evenals in 1968 waren er ook nu weer laat geboren lammeren. Op 27 oktober en op 18 november werden ooiën gezien, die een lam bij zich hadden van amper twee weken oud.

REEWILD

Een overjarig reebokje, dat door iemand in gevangenschap werd gehouden, werd op last van de Rechtbank op "De Hoge Veluwe" in vrijheid gesteld.

ZWARTWILD

Er werd één geval gerapporteerd van een late geboorte: op 25 augustus verscheen een bagge (= zeug) met 6 frislingen van ongeveer een week oud op de varkensvoerplaats "Watertoren".

VOGELWAARNEMINGEN

Opmerkelijk vaak (16 x) werd een buizerd waargenomen; in twee gevallen betrof het een bijzonder lichtgekleurd exemplaar.

Ook de sperwer werd in de weekrapporten van de wildschutten nogal eens genoemd (10 x). Van deze roofvogel werd ook een broedgeval gemeld. Zo ook van de boomvalk.

Twee maal werd een wespindief gezien (17 en 25 juli), hetgeen onze hoop op een broedgeval van deze fraaie vogel heeft versterkt.

In het najaar werd in het "Deelense Veld" en omgeving enige malen de blauwe kiekendief waargenomen.

Niet één maal werd er een havik gezien, een trieste zaak!

Op 15 juli 1969 zagen twee van mijn medewerkers (wildschut Venema en de arbeider Burgers) op de varkensvoerplaats "Lange Laan" een vogel, die hun sterk deed denken aan de vorkstaartplevier. Bij een tweede bezoek aan ge-

noemde voerplaats zagen zij de vogel toevallig weer, waarbij zij hem rustig konden observeren. Hun conclusie was, dat het zonder twijfel een vorkstaartplevier was. Indien dit inderdaad het geval is geweest, kan van een grote zeldzaamheid (voor "De Hoge Veluwe") worden gesproken.

Op 17 oktober werd een waarneming gedaan, die niet ongewoon lijkt, maar het toch wel is: een bonte kraai in "De Plijmen". Tien jaar geleden was dit niets bijzonders, thans is het een zeldzaamheid.

ROOFWILD

Een op "Kemperberg" dood gevonden jonge vos werd voor onderzoek naar het ITBON gebracht.

Het aantal waarnemingen van vossen was niet groot: twee maal een solitair en één maal een oude vos, spelend met 3 jongen ("Aalderinksveld"). Voorts werd nog enige malen overdag een jonge vos gezien, vooral in het Noordelijk Cultuurgedeelte. Dit zou er op kunnen wijzen, dat het aantal vossen in dit gebied groter is dan wij denken. Wanneer jonge vossen zich overdag laten zien, wordt dit nl. toegeschreven aan voedselgebrek, als gevolg van een te dichte populatie.

Op "Kemperberg" daarentegen was de vossenstand gering.

Vermeldenswaard is ten slotte nog een waarneming van een der wildschutten: deze constateerde op 7 november, toen hij een vangkooi voor zwarte kraaien (en eksters) controleerde, dat een kraai en een sperwer (!), die zich daarin bevonden, door een vos waren verscheurd! Bijzonder jammer van de sperwer!

LANDSCHAPSVERZORGING

"Aalderinksveld"

Daar het prachtige heideveld ten Noorden van "Klein Sint Hubertus" volledig begroeid dreigde te raken met berken (natuurlijke opslag) en de bestrijding van deze berken"zee" door het uitsteken of afzetten van de boompjes weinig effect sorteerde, zijn we tot bespuiting van de berken overgegaan. Daar de berk reeds door een zeer zwak spuitmiddel wordt gedood, werd de heide door dit spuiten vrijwel niet beschadigd.

Voor de goede orde zij hier nog opgemerkt, dat herbiciden, zoals het hierbovengenoemde middel, in de grond volledig worden afgebroken, waarmee hun giftige werking verdwijnt.

RASTERS

Het binnenraster, dat de scheiding vormt tussen het Noordelijk Cultuurgedeelte en de Wildbaan, vertoont een eigenaardig onregelmatig verloop.

Destijds (omstreeks 1935) is het "Bunter Bos" als gevolg van een ernstige rupsenplaag (gestreepte dennenrups) totaal kaalgevreten. Het gehele complex is

toen - uiteraard - geveld en vervolgens herbebest. De toenmalige beheerder heeft dit gebied toen aan de Wildbaan onttrokken, ter voorkoming van wildschade (herten!) aan de jonge beplantingen. Het lag in zijn bedoeling om het "Bunter Bos" na een zeker aantal jaren weer bij de Wildbaan te voegen. Door een onjuiste houtsoortkeuze bij de herbebossing (boomsoorten nl., die ook op latere leeftijd door de herten worden "geveegd" en vooral "geschild") maakte hij de uitvoering van zijn eigen plan onmogelijk. Het "Bunter Bos" werd dus niet aan de Wildbaan "teruggegeven", het bleef deel uitmaken van het Noordelijk Cultuurgedeelte.

Thans, na + 35 jaar, achten mijn naaste medewerkers en ik de tijd gekomen om dit binnenraster weer een logischer (rechter) verloop te geven door het zuidelijk deel en een stuk van het middengedeelte van het "Bunter Bos" bij de Wildbaan te voegen. Dat de herten en moeflons hier een zekere schade zullen aanrichten, dienen wij mijns inziens voor lief te nemen. De schade zal naar mijn mening binnen acceptabele grenzen blijven, omdat a. het grofwild goed wordt bijgevoerd en b. op zeer korte afstand van het bewuste gebied een voerplaats ligt, t. w. de voerplaats "De Klep".

Een verdere bekorting ("rechttrekking") van het binnenraster tussen Wildbaan en Noordelijk Cultuurgedeelte kan worden bereikt door een "afsnijding" in de "Pampelse Bossen". Een deel van deze - voor het grofwild niet aantrekkelijke - bossen zal aan de Wildbaan worden onttrokken en bij het Noordelijk Cultuurgedeelte gevoegd. Dit zal ons bovendien beter in staat stellen om in dit gebied belangrijke hervormingsplannen uit te voeren.

GALLEN

J. Frencken

Onder de "natuurverschijnselen" nemen de gallen een aparte plaats in. Lange tijd heeft men eigenlijk niet goed geweten waar al die vreemde misvormingen aan planten en bloemen vandaan kwamen. Gallen ontstaan altijd door oorzaken van buiten af. Soms zijn het schimmels die de gallen veroorzaken, zoals bijvoorbeeld de bekende heksenbezems in berken. Ook bacteriën kunnen de oorzaak zijn. Meestal zijn het echter insecten die de vergroeiingen teweeg brengen. Vaak zijn het wespen, doch ook wel vliegen, muggen, schildluizen en vlinders kunnen gallen verwekken. Iedereen kent wel de rode appeltjes aan de onderkant van eikebladeren. Deze gal-appels worden door galwespen gevormd. Ook de z.g. harsbuilen in de dennehomen zijn zeer bekend, al zijn dit niet echte gallen in strikte zin. Hier is de rups van een vlinder-

tje, de spinselmot *Evetria resinella* de galvormer. Gallen worden gemaakt ten gunste van de galverwekker en ten nadele van de normale groei van de plant. In elke gal leeft de larve van een insect of een volwassen dier (imago). Dat hangt van de tijd van het jaar af. Gallen zijn dus insectenwoningen waarin het voedsel rijkelijk aanwezig is. Elk dier maakt zijn eigen gal. Men kan dus aan de vorm van de gal de verwekker herkennen.

De eik is wel de boom die de meeste gallen herbergt. Ik noemde al de galappel, de in de herfst mooi rood-groen gekleurde bolletjes op de eikebladeren. Over deze eikegal is heel wat te vertellen. De ontwikkeling is in het kort als volgt. Als we in de nazomer zo'n gal doorsnijden, zien we in het midden een klein "wormpje" liggen, dat zich voedt met de weke massa waaruit het bolletje bestaat. De oppervlakte van de galappel wordt hierbij echter niet aangetast. De larve groeit en gaat zich in het najaar verpoppen om dan in november-december als volwassen insect (in dit geval een galwesp) te voorschijn te komen. Het merkwaardige is nu, dat uit al deze galappels (ik zou bijna zeggen: waar ook ter wereld) alleen maar wijfjes komen. We noemen dit de agame generatie. Wat doen nu in hartje winter die vrouwelijke galwespjes? Zonder bevruchting kunnen deze wijfjes toch eieren leggen. Deze z.g. maagdelijke voortplanting of parthenogenesis komt bij insecten veel voor. Die eitjes nu worden gelegd in de winterknoppen van de eik. Hierdoor ontstaan dan in het voorjaar weer gallen, doch geheel andere dan de rood-groene bolletjes op de eikebladeren. Uit deze gallen komen nu in de meimaand weer galwespjes, doch nu zijn het mannetjes en wijfjes. Dit noemen we de bisexuele generatie. De mannetjes hebben een kortstondig bestaan. Na de bevruchting van de wijfjes sterven ze. De vrouwelijke wespjes gaan nu op de inmiddels aan de bomen gekomen bladeren eieren leggen. Het eikeblad reageert op deze prikkeling en vormt om het eitje een bolletje: de eikegal. En hiermede zijn we dan weer op het punt van uitgang terug. Want uit al die bonte gallen komen dan in het najaar weer de vrouwelijke galwespen.

Een andere zeer algemene gal is de rietgal of sigaargal. Op plaatsen waar het riet er wat armetierig bijstaat is deze gal zeker te vinden. De gal wordt veroorzaakt door de

vlieg *Lipara lucens*. Ook hier is het proces van ei tot imago bijzonder interessant. Laten we beginnen bij het leggen van de eitjes door de vlieg. Bij elke grassoort (riet is ook een gras) vinden we op de plaats waar het blad aan de stengel vastzit een vliesje: het tongetje. Alleen bij het riet is dit tongetje niet vliezig doch bestaat het uit stijve haren. Tussen deze haren nu legt *Lipara lucens* in mei-juni haar eieren.

De uitgekomen larfjes kruipen naar het groeipunt van de riethalm en doen zich daar te goed aan het malse groen. Zij blijven echter vlak boven het groeipunt zitten.

Het groeipunt zelf wordt niet aangetast, waardoor er dus steeds nieuw blad gevormd kan worden.

Wel heeft de aanwezigheid van de vliegelarve invloed op de normale groei van het riet. Er vormt zich een langwerpige verdikking die later de woning zal zijn voor de larve, de pop en de vlieg. In augustus kruipen de maden, al etend van het merg, omlaag, door het groeipunt heen. Onder in het kanaal aangekomen draait de larve zich om en overwintert daar. De cellen van de galwand zijn inmiddels sterk verhout, waardoor de woning een goed gepantserde vesting is. In het vroege voorjaar verpoppen de larven zich om dan in mei en juni als vlieg door het zelfde kanaaltje, waardoor ze als larve naar beneden gegaan is, naar boven te kruipen en uit te vliegen. Onze *Lipara*, die ongeveer zo groot is als een kamervlieg, doch bruin gekleurd is, heeft nu echter nog maar een kort bestaan. Na de paring worden weer eieren afgezet op de nieuwe rietstengels en begint het proces weer van voren af aan. Het is wel eens interessant in de wintermaanden wat rietgallen te verzamelen en thuis in een pot met deksel te bewaren. We kunnen dan in de zomer zeker de volwassen vliegen verwachten. Maar ook andere insecten! Want de larven kunnen best geïnfecteerd zijn geweest door sluipwespen, die als parasieten in de vliegenmaden leven. Van de normale ontwikkeling van *Lipara* komt dan natuurlijk niets terecht.

Hoe goed beschermd de larven ook zitten, toch weten mezen in de wintermaanden de vette larven wel te vinden. Zij maken eenvoudig de wand van de gal stuk en halen dan zo hun prooi te voorschijn.

Er zijn honderden soorten gallen in ons land. Bovendien

worden nog steeds nieuwe soorten beschreven. W. M. Doc-
ters van Leeuwen heeft in zijn Gallenboek (een KNNV-uit-
gave die helaas uitverkocht is) ruim 1300 soorten voor Ne-
derland vermeld. De cecidologie is een studieobject dat
zowel voor de vakbioloog als voor de amateur nog vele
boeiende aspecten heeft en waarin nog allerlei problemen
op nader onderzoek wachten.

(Overgenomen uit: NATURA, juli/augustus 1970)

MUSEUMNIEUWS

In de verwachting dat het Museum deze winter gesloten zal
worden (MAAR STELLIG NIET OP 1 OKTOBER) werden de
activiteiten afgeremd.

Naar alle waarschijnlijkheid zal gedurende de restauratie-
werkzaamheden in het Kröller-Müller Museum een deel van
de collectie worden geëxposeerd in het Gemeentemuseum te
Arnhem.

De beeldtuin blijft normaal functioneren (van 1 april - 1
november) met een eigen ingang naast het museum.

De Toren van Snelson werd aangekocht en staat op het gro-
te veld waar de Moore-tentoonstelling was. Ook andere
aankoop-activiteiten gaan normaal door, al werd aan de be-
trokken kunstenaars gevraagd (Cornelius Rogge bij-
voorbeeld) om het gekozen werk in het atelier te houden
"tot het museum weer open gaat".

De voorbereidingen voor de "heropenings-tentoonstelling"
worden reeds behoedzaam op gang gebracht - zij zal de
Moore-tentoonstelling waarschijnlijk nog in importantie
overtreffen -; voorzichtigheidshalve denken we daarbij aan
"het voorjaar van 1972".

En wat de nieuwe air-conditioning betreft: alle voorzienin-
gen worden onder de vloer aangebracht, zodat de architec-
tuur van het museum op geen enkele wijze wordt aan-
getast; de lucht zal via smalle roosters in de vloer worden
ingebleden.

LAAT NIET ALS DANK....

Laat niet als dank.... Het is nog niet aan het erg laaggelegen dat er in de ochtend een klein witte zakje stond over de te voorsterbare afval die bepaald bezoekers, alias beaars, op een Hoge Veluwe achter laten.

Misschien heeft het iets geholpen? We vonden deze dagen een plastic zakje boordevol papertjes, schillen en ander afval. Kortig bij elkaar gepakt en..... opgehangen in een boomje.

Het is een stap vooruit, je kunt het zo ten minste gemakkelijker wegwerken dan losgestort vuil. Alleen rijst de vraag: als men de moeite neemt om zijn afval in een zakje te verzamelen, waarom dan niet die zak meegenomen naar huis, naar de eigen vuilnisbak?

De bedoeling was zeker goed. Maar mogen we nog eens een beroep doen op alle bezoekers om ons mooie Nationaal Park schoon te houden?

Reductie.

Aan alle leden van de Vereniging van Vrienden van de Hoge Veluwe wordt medegedeeld, dat op ZATERDAG 17 OKTOBER a. s., aanvang 2 uur precies, in het Hotel "de Houtsnip" te Garderen, door hun vriend Ton Berends uit Amsterdam de klank-dia-serie

DRIE JAARGETIJDEN IN ÉÉN WEEK-END

zal worden vertoond. Aangezien de camerajagers van de Hoge Veluwe op genoemde datum het 2e lustrum vieren en deze dag een bijzonder feestelijk karakter zal dragen, prijzen zij zich gelukkig, dat zij deze grootmeester in de fotografie bereid hebben gevonden de Vrienden van de Hoge Veluwe op deze feestdag mee te nemen naar de stilte van het Veluwse woud, alwaar zij o. a. geconfronteerd zullen worden met het grofwild op de Veluwse wildbaan. Daar deze vriend van de Hoge Veluwe de bijzondere gave bezit de echtheid van de Veluwe met geluiden, muzikale illustratie en commentaar natuurgetrouw weer te geven adviseer ik allen, die de Hoge Veluwe een warm hart toedragen: Zorgt dat u erbij komt, u neemt er iets van mee!

In verband met de grote belangstelling, die deze amateur-fotograaf steeds ondervindt, dient u echt wel vroegtijdig aanwezig te zijn. Ook deze 10e contactmiddag der camerajagers zal voor alle belangstellenden gratis toegankelijk zijn, echter: consumptie(s) verplicht. Na afloop, ongeveer 5 uur, is er gelegenheid deel te nemen aan een echte jachtmaaltijd. De prijs is voor onze vereniging zo laag mogelijk gehouden en bedraagt slechts f 11,50 all-in. Zij, die hieraan deelnemen, geven dit voor de aanvang van de reünie even aan mij op.

Het programma voor deze dag luidt als volgt:

- 10.30 uur De camerajagers ontmoeten elkaar in Restaurant "de Gelderblom" nabij station Ermelo.
- 11.00 uur Vertrek van de camerajagers voor de herfstrit over de Noord-Veluwe (introductie mogelijk), welke rit, zo mogelijk, ongeveer 12.00 uur zal worden onderbroken om in Restaurant "'t Solletje", Solse Berg, Garderen, gezamenlijk Veluwse pannekoeken te ge-

bruiken.

1.30 uur Aankomst van de camerajagers in het Hotel "de Houtsnip" te Garderen, alwaar zij alle belangstellende Vrienden van de Veluwe gaarne zullen verwelkomen.

precies 2.00 uur Begroetingssignaal - openingswoord - klank-dia-serie door Ton Berends, waarna nog enkele camerajagers van ons gilde met interessante dia's een bewijs zullen leveren, dat toegewijd camerajagen op geen enkele wijze het wild bij het fotograferen of filmen behoeft te storen. Het zal de bezoekers opvallen, dat het grofwild volkomen ongestoord wordt benaderd.

± 5.00 uur Een echte jachtmaaltijd in Hotel "de Houtsnip" te Garderen, kosten f 11,50 all-in. Men is volkomen vrij al of niet hieraan deel te nemen.

De maaltijd zal worden opgeluisterd door een bekend pianist.

KOMT EN ZIET WAT UW VRIEND TON BERENDS U BIEDT.

Amstelkade 88^{II}

J. H. D. Kammeijer.

Amsterdam - telefoon 020-72 33 16

Vanaf 2 oktober a. s. tijdelijk: TELGTERWEG 4, ERMELO.

CONTRIBUTIE - BETALING

Er zijn nog een aantal leden, die hun contributie over 1970 nog niet voldaan hebben. Wilt U de penningmeester ter wille zijn door liefst vandaag nog even het bedrag over te maken?

f 7,50 lid; f 2,50 huisgenootlid; f 1,00 jeugdlid.

Wellicht ten overvloede wordt nogmaals medegedeeld, dat lidmaatschapskaarten niet meer worden uitgereikt.

VERENIGING VAN "VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

Uit de Statuten:

Art. 2. De vereniging beoogt het aankweken van een hechte band onder hen, die belang stellen in de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe", gevestigd te 's-Gravenhage, alsmede het bijstaan van het bestuur van die Stichting in het verwezenlijken van de doeleinden, die het krachtens de grondregelen van die Stichting heeft na te streven.

Art. 3. 1. De vereniging tracht haar doel te bereiken door in nauwe samenwerking met het dagelijks bestuur van de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe"

- a. in brede kring belangstelling te wekken voor "Het Nationale Park de Hoge Veluwe" door het stimuleren van het bezoek aan dit park;
- b. het organiseren van één of meer "Hoge-Veluwedagen" per jaar;
- c. het vormen van werkgroepen uit en in bijzondere gevallen mede buiten haar leden, ter bestudering van bepaalde onderdelen, mogelijkheden en belangen van "Het Nationale Park de Hoge Veluwe";
- d. het dienen van advies en/of het doen van voorstellen aan het dagelijks bestuur voornoemd;

BESTUUR:

Jhr. W.H. de Beaufort, Maarn, Ere-Voorzitter

D.A. Kramer, Hoenderloo, Voorzitter

C.W. van Calcar, Secretaris, Berg en Dalweg 5, Beekbergen, tel. 05766 - 1500

Mr. Ph. Mees, Rotterdam/Hoenderloo, Penningmeester

Leden:

Drs. J.A.F. Roelen, burgemeester van Arnhem

Mr. A.L. des Tombe, burgemeester van Apeldoorn

J. Slot, burgemeester van Ede

Dr. I.J. van Haaften, Arnhem

Mej. J.J.M.H. Oudemans, Amsterdam

Drs. J. Oudemans, Beekbergen

R.P. Pieters, Bennekom

Adviserende leden:

Drs. R.W. Oxenaar, Directeur Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo

Ir. H. van Medenbach de Rooy, Dir. Nat. Park de Hoge Veluwe, Hoenderloo

REDACTIE "DE SCHOOU":

Mevr. E.H. Prakke-Kley, Oosterbeek

F.H. Nauta, Alphen aan den Rijn

B.E. Schäffner, Duiven

Secretaresse:

Mevr. W.M.C. Vogelzang-Gieske

Apeldoorn, Balmerstraat 40

telefoon 05760-18705

De minimum-contributie bedraagt f 7,50 voor gewone leden; voor huisgenoten van leden f 2,50. Voor jeugdleden f 1,00. Organisaties en verenigingen kunnen als zodanig lid worden voor ten minste f 10,00 per jaar. "De Schouw" wordt U gratis toegezonden. Contributies dienen overgemaakt te worden aan de Ver. van Vrienden van De Hoge Veluwe, giro 951993 te Driebergen.

